

FGU

Prøvevejledning for identitet og
medborgerskab

Indhold

1. Indledning	2
2. Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt	2
Faglig dokumentation	2
Afsluttende standpunktsbedømmelse	2
3. Afsluttende prøve	5
Prøvens fokus	5
Rammerne for prøven	5
3.1 Eksaminationsgrundlag	6
3.2 Bedømmelsesgrundlag	7
3.3 Bedømmelseskriterier	8
4. Eksempel på portfolioprøve i identitet og medborgerskab	9
Bilag: Guide til god praksis ved prøveafholdelse i faget	11

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne om prøverne i FGU-læreplanen for identitet og medborgerskab, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav.

Vejledningen udfolder hermed læreplanens afsnit *4.2 Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt* og afsnit *4.3 Afsluttende prøve*.

2. Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt

Faglig dokumentation

Den faglige dokumentation spiller en væsentlig rolle i undervisningen – både i forbindelse med den løbende evaluering og vejledning af eleven og i forbindelse med afslutningen af undervisningen, hvis elevens standpunkt her skal bedømmes. Dokumentationen er en del af bedømmelsesgrundlaget både for den løbende evaluering og for det afsluttende standpunkt.

Faglig dokumentation i identitet og medborgerskab

Den faglige dokumentation vil typisk omfatte præsentationer, billeder, videoer, fremstillede produkter, noter eller skriftlig dokumentation.

De nærmere krav til og rammer for den faglige dokumentation fastsættes og beskrives på institutionsniveau. Når institutionen (lederen/lærerne) vælger dokumentationsform, skal der ud over faglige hensyn også tages hensyn til elevens evner og muligheder for at dokumentere sin læring og sit arbejde. Læreren må derfor differentiere i forhold til det konkrete arbejde, som eleven udfører, og i forhold til hvad eleven kan præstere. Det er ligeledes vigtigt at arbejde med progression i dokumentationen, så eleven løbende afprøver forskellige dokumentationsformer og gradvis øger kompleksiteten og korrektheden i dokumentationen, så elevens evne til at udforme dokumentationen ud fra de krav, der stilles til form og indhold, gradvis øges.

Afsluttende standpunktsbedømmelse

Hvis identitet og medborgerskab ikke udtrækkes til prøve, skal eleven have en standpunktsbedømmelse. Elevens faglige dokumentation indgår som bedømmelsesgrundlag for standpunktsbedømmelsen. Endvidere bedømmes eleven på baggrund af sin præstation i undervisningen.

Den afsluttende standpunktsbedømmelse er en absolut karakter, der skal vise elevens aktuelle standpunkt målt i forhold til undervisningens mål. Bedømmelsen af en elev må ikke foregå ved en sammenligning med de øvrige elevers kunnen.

Dokumentationen skal bidrage til bedømmelse af elevens standpunkt ved afslutningen af et niveau, men udgør ikke hele bedømmelsesgrundlaget. Faget indeholder mål, som handler om at redegøre for sine egne synspunkter, tage stilling, deltage i diskussioner, arbejde selvstændigt, diskutere centrale etiske problemstillinger, samarbejde mv. Den type mål skal også inddrages i bedømmelsen, selvom de primært kommer til udtryk og bedst kan bedømmes i forbindelse med den daglige undervisning og de arbejds- og læreprocesser, som eleven gennemfører.

Der kan også være undervisningsmål, som eleven er blevet undervist ud fra i begyndelsen af undervisningen på niveauet, der ligeledes skal inddrages i den afsluttende bedømmelse. Det kan være et fagligt indhold/en faglig disciplin, som er planlagt i første del af undervisningen. Hvis der fx er blevet arbejdet med medborgerskab i starten af undervisningen, og emnet ikke indgår senere i forløbet, skal elevens præstation i dette tema indgå i bedømmelsen.

Men det er vigtigt at være opmærksom på, at man ikke på denne måde utilsigtet kommer til at bedømme eleven ud fra de kompetencer, som eleven havde i begyndelsen af undervisningen, da standpunktsbedømmelsen altid skal afspejle elevens kompetencer på bedømmelsestidspunktet.

Elevens dokumentation vil således sjældent kunne danne grundlag for bedømmelsen af alle de mål, som faget omfatter. Derfor skal der tages højde for fagets forskelligartede viden-, færdigheds- og kompetencemål og konkret tages stilling til, hvordan bedømmelsen skal foregå. I den forbindelse er det afgørende at tage stilling til konkrete bedømmelseskriterier, som angiver, hvad der lægges vægt på i bedømmelsen.

De overordnede bedømmelseskriterier for standpunktsbedømmelsen i identitet og medborgerskab ses i tekstboksen nedenfor:

Bedømmelseskriterier for identitet og medborgerskab, jf. læreplanen

Eleven kan:

- demonstrere relevant brug af begreber inden for de inkluderede fagområder
- indgå i dialog om fagligt relevante problemstillinger
- tage personlig stilling til relevante faglige problemstillinger
- demonstrere forståelse for identitetsdannelse og aktivt medborgerskab i det moderne samfund
- inddrage medborgerskabseksempler i præsentationen.

De overordnede bedømmelseskriterier vil ofte skulle konkretiseres på den enkelte institution i forhold til den kontekst, som identitet og medborgerskab indgår i, så eleven og læreren ved, præcis hvad der lægges vægt på i bedømmelsen.

Bedømmelseskriterier er i sin enkelthed det, man lægger vægt på ved en bedømmelse, men det er altid vigtigt, at læreren bruger sin professionelle faglighed til at vurdere elevens samlede kompetencer inden for faget, når der gives en karakter.

Nedenfor gives eksempler på, hvordan udvalgte af ovenstående bedømmelseskriterier kan konkretiseres yderligere som bedømmelseskriterier for **afsluttende standpunktsbedømmelse**. Eksemplerne tager udgangspunkt i arbejdet med emnet *unge og det gode liv*. Eleven har beskæftiget sig med forskellige unges overvejelser over, hvilke værdier de mener, er vigtige i deres liv – enten i interviews, i artikler, face-to-face eller i litteratur. Med udgangspunkt i dette eksempel fra undervisningen kan nedenstående to kriterier konkretiseres yderligere på følgende måde:

Eksempel på konkretisering af udvalgte bedømmelseskriterier

Kriterier på G-niveau	Konkretisering
Tage personlig stilling til relevante faglige problemstillinger	Eleven kan redegøre sagligt for de unges forskellige synspunkter. Eleven kan sammenligne de unges udsagn og inddrage viden om forskellige etiske positioner som fx pligtetik og lykkeetik til at kategorisere dem med. Eleven kan beskrive nogle af de etiske dilemmaer, som de unge kommer til at stå i som følge af deres valg af værdier. Eleven tør komme med bud på, hvordan et etisk dilemma kan løses.
Indgå i dialog om fagligt relevante problemstillinger	Eleven kan skifte perspektiv og se en sag fra andres synsvinkel. Eleven kan inddrage etiske positioner som fx pligtetik og lykkeetik i samtalen til at beskrive de unges udsagn.

Eleven kan komme med eksempler på værdier og valg, der er vanskelige at håndtere for unge i dag.

3. Afsluttende prøve

I identitet og medborgerskab er den afsluttende prøve en portfolioprøve.

Læreplanen for identitet og medborgerskab beskriver de overordnede rammer for prøven. Derudover er der en række forhold, der skal tages stilling til, når man som lærer planlægger og gennemfører en konkret prøve i identitet og medborgerskab. Det er for at sikre, at eleven er klar over, hvordan prøven foregår, og hvordan vedkommende bliver bedømt, og for at sikre, at man kan gennemføre en sikker og fair prøve. Derfor skal man som lærer på forhånd tage stilling til og skabe klarhed over de forhold, der har betydning for prøvens gennemførelse.

Prøvens fokus

En prøve vil altid have karakter af en stikprøve, da det sjældent vil være muligt at afprøve eleven i alle de mål, som eleven skal have nået gennem deltagelse i undervisningen, men elevens præsentationsportfolio skal afspejle elevens kompetencer i forhold til flest mulige af fagets mål. Derfor bliver lærerens vejledning af eleven helt central, når der arbejdes med udvælgelse og klargøring af materiale til portfolioen. Præsentationsportfolioen skal udarbejdes i en proces, hvor læreren vejleder eleven, så portfolioen får et fokus, som rammer fagets væsentligste mål.

I identitet og medborgerskab er det praksisorienterede arbejde centralt. Eleven kan medtænke det til portfoliopróven, fx ved at inddrage konkrete dilemmaer, etiske problemstillinger eller projekter, som relaterer sig til elevens dokumentation.

Rammerne for prøven

Portfoliopróven skal beskrives helt konkret af institutionen, og den faglige kontekst skal være synlig i prøvebeskrivelsen. Det er vigtigt at forholde sig til prøvens rammer, herunder faserne *før prøven*, *under prøven* og *efter prøven*. Bilag 1 indeholder en tjekliste, som kan anvendes til at sikre, at der er taget stilling til en række centrale forhold med væsentlig betydning for prøvens planlægning og gennemførelse. Institutionen skal kunne dokumentere beskrivelsen af prøven, så den kan formidles til censor og til lærerne på FGU-institutionen.

3.1 Eksaminationsgrundlag

Eksaminationsgrundlaget i identitet og medborgerskab er elevens præsentationsportfolio. Eleven har forud for prøven udarbejdet og valgt materiale til præsentationsportfolioen ud fra sin arbejdsportfolio.

Præsentationsportfolioen er det faglige stof eller materiale, der eksamineres ud fra, og som skal gøre det muligt for eksaminanden at demonstrere de opnåede kompetencer – præsentationsportfolioen er ”det, man taler med eleven om”. Eksaminator har inden prøvet godkendt elevens præsentationsportfolio, så der er et eksaminationsgrundlag til prøven.

Præsentationsportfolioen skal give eksaminator og censor mulighed for at indgå i dialog med eleven og stille spørgsmål, som aktiverer og udfordrer elevens kompetencer. For eleven skal eksaminationsgrundlaget give mulighed for at vise praktiske kompetencer, besvare spørgsmål, forklare og argumentere.

Portfolioens indhold opbygges på baggrund af undervisningens indhold. Materialet skal afspejle eksaminandens aktuelle standpunkt. At vejlede eleven forudsætter et sikkert fagligt blik for, hvordan de faglige mål kan bringes i spil under den efterfølgende eksamination.

Spørgsmål, som er væsentlige at overveje og tage stilling til, når eleven vejledes i forbindelse med sit arbejde med præsentationsportfolioen:

- Giver det valgte materiale i præsentationsportfolioen gode muligheder for at bringe de faglige mål, som eleven skal bedømmes ud fra, i spil?
- Hvordan tilgodeses undervisningens mål om viden, færdigheder og kompetencer i eksaminationsgrundlaget og den praktiske udformning af det?
- Er der en klar sammenhæng med det, som eleven kender fra undervisningen?
- Kræver indholdet i præsentationsportfolioen særlige fysiske rammer eller redskaber?
- Er der god sammenhæng mellem eksaminationsgrundlaget og prøvens og evt. forberedelsestidens varighed?

Den gode præsentationsportfolio kan fx indeholde følgende elementer:

- En praktisk opgave
- En teoretisk opgave eller model
- Et produkt

- En arbejdsproces
- En synopsis
- Et projekt
- En praktikerfaring.

Det kan eksempelvis være bestemte redskaber til at styre en arbejdsproces, en case, eleven har arbejdet med i undervisningen, eller et projekt, eleven har deltaget i i lokalsamfundet.

3.2 Bedømmelsesgrundlag

Det er afgørende at skelne mellem eksaminationsgrundlaget og bedømmelsesgrundlaget. Kort sagt er eksaminationsgrundlaget det, der eksamineres ud fra, og bedømmelsesgrundlaget er det produkt, den proces eller den præstation, der bedømmes. Eksaminationsgrundlaget kan også indgå som bedømmelsesgrundlag, men gør det ikke altid. Indgår det som bedømmelsesgrundlag, tæller det med i bedømmelsen – ellers ikke.

Alle aktører – eksaminator, censor og eleven – skal være bevidste om forskellen og være helt klar over, hvad der tæller med i bedømmelsen. Bedømmelsesgrundlaget er det, der indgår i vurderingen, når der bedømmes (gives karakter).

Når der indgår flere elementer i bedømmelsen, præsentationsportfolioen og elevens mundtlige præstation, kan det være relevant, at institutionen (lederen/lærerne) fastsætter bestemmelser om, hvad der tæller med hvilken vægt i karakterfastsættelsen. Tildeler man forskellig vægt til elementerne i forbindelse med prøven, er det vigtigt at være opmærksom på at give eleven gode muligheder for at vise det, som er højt vægtet, og evt. også afsætte mere tid til et højt vægtet element. Dog skal der i alle tilfælde anvendes et fagligt skøn – og foretages en helhedsvurdering af elevens præstation.

Karakterfastsættelsen skal foregå på baggrund af elevens præstation og en vurdering af, hvordan den matcher niveauerne på karakterskalaen. Derfor spiller eksaminations- og bedømmelsesgrundlaget også en afgørende rolle med hensyn til at kunne vurdere forskellige grader af målopfyldelse. Den dygtige elev skal have mulighed for at kunne præstere til karakteren 12, og den mindre dygtige elev skal have mulighed for at kunne bevise, at præstationen netop er bestået.

Bedømmelsen – og begrundelsen herfor – kræver en god forståelse af karakterskalaens niveaubeskrivelser, og at bedømmerne er enige om, hvad der er væsentlige og mindre væsentlige styrker

og mangler ved en elevs præstation. Derfor er det afgørende at fastsætte og være enige om prøvens bedømmelseskriterier.

3.3 Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad elevens præstation lever op til de faglige mål.

Bedømmelseskriterier er det, eksaminator og censor lægger vægt på i bedømmelsen, og der skal være en tydelig sammenhæng mellem prøvens mål og bedømmelseskriterierne. I forbindelse med bedømmelsen skal der være formuleret bedømmelseskriterier, som sikrer, at bedømmerne fokuserer på det samme ved elevens præstation. Ellers kan bedømmelsen blive tilfældig, og der kan opstå store uenigheder mellem eksaminator og censor om, hvad der er vigtigt, og hvad der ikke er vigtigt.

Bedømmelseskriterierne skal med andre ord sikre, at det, som eksaminator og censor kigger på/lytter efter, er det samme.

Bedømmelseskriterierne skal bidrage til at fastholde det faglige fokus i forbindelse med prøven og sikre, at det er de væsentligste faglige mål, der bedømmes ud fra. Samtidig er det vigtigt, at bedømmerne bruger deres professionelle faglighed til at vurdere elevens præstation, så bedømmelsen bliver foretaget ud fra en helhedsvurdering af de elementer, der indgår i prøven.

Bedømmelseskriterierne skal være fastsat af den prøveafholdende institution, og eleven og censor skal være orienteret om dem. Kriterierne skal tage udgangspunkt i de kriterier, der er fastsat i læreplanen, og skal være konkretiseret med henblik på den aktuelle prøve. Den prøveafholdende institution har både retten og pligten til at fastsætte og konkretisere den enkelte prøves bedømmelseskriterier, og eksaminator og censor skal bedømme ud fra de fastsatte kriterier.

Med dette udgangspunkt er det væsentligt, at man i forbindelse med prøveplanlægningen overvejer følgende:

- Hvordan er sammenhængen mellem prøvens fokus, bedømmelsesgrundlaget og bedømmelseskriterierne?
- Hvordan kan bedømmelseskriterierne beskrives så enkelt og forståeligt som muligt?
- Hvordan forklares kriterierne for eleven?
- Er censor informeret om bedømmelseskriterierne?

Nedenfor gives eksempler på, hvordan bedømmelseskriterierne på G-niveau kan konkretiseres yderligere som bedømmelseskriterier for afsluttende prøvebedømmelse. Hvis eleven i sin præsentationsportfolio har arbejdet med emnet *unge og religion* og indsamlet spørgeark med besvarelser fra unge med forskellige religiøse og/eller ateistiske baggrunde, kunne en konkretisering af bedømmelseskriterierne se således ud:

Eksempel på konkretisering af udvalgte bedømmelseskriterier på G-niveau

Kriterier på G-niveau	Konkretisering
Eleven kan demonstrere relevant brug af begreber inden for de inkluderede fagområder.	Eleven kan anvende og inddrage faglige begreber som monoteisme, gudsforståelse, menneskesyn, livssyn og andre fagbegreber til at beskrive de indsamlede besvarelser fra spørgearket.
Eleven kan tage personlig stilling til relevante faglige problemstillinger.	Eleven kan redegøre sagligt for de forskellige besvarelser og deres religiøse udgangspunkter. Eleven kan anvende de faglige begreber til et overblik over og en systematisering af iagttagelserne fra spørgearkets besvarelser.
Eleven kan inddrage medborgerskabseksempler i præsentationen.	Eleven kan overveje sammenhængen mellem tro og engagement i samfundet, fx frivilligt arbejde, civil ulydighed og politisk ståsted.

4. Eksempel på portfolioprøve i identitet og medborgerskab

Før prøven, og umiddelbart efter at eksamensdatoen er offentliggjort, udleverer læreren et dokument til eleverne, hvori læreren beskriver processen frem mod prøven. Arbejdet med præsentationsportfolioen begynder i dette tilfælde, fire uger før prøven afholdes. Lærerens rolle op til prøven er at være vejleder. Læreren vejleder i prøvens fokus og i udvælgelsen af de kompetencer og/eller teorier, eleven vil have med i sin præsentationsportfolio, som skal fremlægges til prøven. Der afsættes tid til individuelle vejledningssamtaler. Læreren indsamler og sender præsentationsportfolioerne til censor 14 dage før prøven.

På baggrund af sin arbejdsportfolio udarbejder eleven en præsentationsportfolio. Den indeholder dokumentation for to forskellige emner fra hverdagslivet eller arbejdslivet, som eleven har arbejdet med i undervisningen. Læreren fastsætter de nærmere rammer for præsentationsportfolioens udformning,

indhold og omfang. Præsentationsportfolioen udarbejdes individuelt eller i grupper med højst tre elever.

Prøven er bagudrettet – eleven skal præsentere, hvad vedkommende har lært og arbejdet med – men også fremadrettet – eleven skal perspektivere, hvordan vedkommende kan anvende den viden og de kompetencer, som han/hun har opnået, uden for skolen.

I sin præsentationsportfolio har eleven taget udgangspunkt i emnerne *ensomme unge* og *lokalmiljøet*. I sin præsentation til prøven viser eleven den viden, han/hun har opnået om ensomme unge og lokalmiljøet, og perspektiverer til, hvordan disse to kan hænge sammen. Det kan være et projekt, hvor en bestemt lokal forening mangler medlemmer og derfor vil være samlingssted for disse unge. Herefter følger en dialog, hvor det diskuteres, hvordan eleven vil kunne arbejde videre med dette projekt ud fra den viden, eleven har opnået i faget.

Prøven kan også tage udgangspunkt i en jobfunktion, hvor eleven beskriver, hvilke kompetencer og hvilken viden der kræves, og hvordan de ting han/hun har lært i undervisningen kan hjælpe eleven videre.

Bilag: Guide til god praksis ved prøveafholdelse i faget

Den nedenstående tjekliste anvendes til prøveplanlægningen. Ikke alle punkter vil være lige relevante ved alle prøver – det afhænger af den konkrete prøves form og kontekst. Det er en god ide at skrive de vigtigste beslutninger om prøven ned, så de kan deles med censor og mellem lærerne på FGU-institutionen.

<i>Før prøven</i>	
Hvad skal prøvens fokus være?	
Hvad skal bedømmelseskriterierne være?	
Er der tale om en individuel prøve eller en gruppeprøve?	
Ved gruppeprøve: Hvor mange elever er der i gruppen (NB: Husk at følge antallet i læreplanen), og hvordan skal de samarbejde?	
Hvordan udarbejdes eksaminationsgrundlaget?	
Er der særlige krav til eleverne for at kunne deltage i prøven? Skal læreren godkende det elevarbejde, der skal indgå som eksaminationsgrundlag?	
Er der særlige krav til, hvilke fysiske rammer prøven skal foregå i?	
Hvilke hjælpemidler har eleverne til rådighed?	
Er der nogle elever, der skal have særlige prøvevilkår?	
Skal der være en tidsplan for elevernes arbejde på dagen?	
Hvor mange elever kan være til prøve samtidig?	
Hvordan informeres censor, og hvad skal censor informeres om?	
Hvordan sendes der materiale til censor (hvis materialet indgår som bedømmelsesgrundlag)?	
Hvilke praktiske informationer skal censor have?	
Hvordan forberedes eleverne til prøven – undervejs og i den sidste afsluttende fase af undervisningen?	

<i>Under prøven</i>	
Hvem er den prøveansvarlige, som kan tilkaldes i problematiske situationer?	
Læreren er eksaminator, men hvad er censors rolle?	
Hvordan skal kommunikationen med eleverne være?	
Hvordan skabes der en god og tryk prøvesituation?	
Hvordan får eleverne de bedste muligheder for at vise, hvad de kan?	
Hvad skal eksaminator og censor iagttage?	
Hvordan holder eksaminator og censor styr på iagttagelser og vurderinger af den enkelte elev – anvendes der skemaer eller andre værktøjer?	
Hvordan sikres det, at eleverne får de samme (ens) muligheder under prøven?	
<i>Efter prøven</i>	
Hvornår og hvordan vurderes der?	
Hvordan meddeles bedømmelsen til eleven?	
Hvordan håndteres uenighed om bedømmelsen?	
Hvem tager sig af elever, der ikke består?	
Hvem oplyser om muligheden for omprøve?	
Hvordan udformes, underskrives og afleveres karakterlister?	
Hvilke erfaringer gav prøvens udformning?	
Giver disse erfaringer anledning til ændringer i prøvetilrettelæggelsen og prøveafholdelsen?	